

Fran Levstik – Martin Krpan

1. Predstavitev zbirke

2. Nekaj besed o avtorju

Pisatelj, pesnik in kritik Fran Levstik se je rodil v Spodnjih Retjah pri Velikih Laščah 28. septembra 1831 in umrl 16. novembra 1887 v Ljubljani. Gimnazijo je končal v Ljubljani, študiral bogoslovje v Olomoucu (1854–55), na Dunaju je hotel študirati tehniko, a se je kmalu vrnil domov, kjer je bil domači učitelj, nato tajnik tržaške Slavjanske čitalnice, urednik lista Naprej, 1864–65 je bil prvi tajnik Slovenske matice, dve leti je delal pri Wolfovem slovarju, 1870 na Dunaju izdajal list Pavliha, nazadnje delal pri prevodu državnega zakonika (1871–72) in kot skriptor v licejski knjižnici.

Bil je pesnik, pripovednik, literarni kritik, časnikar in začetnik mladoslovenskega gibanja. Kulturne osnove slovenstva je prenovil in jih izoblikoval po meri 19. stoletja. Z deloma Popotovanje iz Litije do Čateža (1858), Napake slovenskega pisanja in z različnimi kritičnimi spisi je zakoličil slovstveni program, ki je bil temelj našemu literarnemu ustvarjanju v 19. stoletju, čeprav je bil odmaknjen od sočasnih evropskih kulturnih iskanj. Proti koncu življenja je bil Levstik zelo bolan. Umrl je v Ljubljani. Za Slovenstvo je njegov pomen zelo velik. Bil je tudi med prvimi slovenskimi kritikami.

DELA:

Proza:

- Popotovanje iz Litije do Čateža
- Martin Krpan z Vrha
- Kdo je napravil Vidku srajčico
- Spomini o verah in mislih prostega naroda
- Sveti doktor Bežanec v Tožbanji vasi
- Zveženj
- Pokljuk
- Iz minule srečne mladosti

Poezija:

- Povodnja deklica
- Pesmi
- Pomladni sprehod
- V gozdu
- Vzdihljaji
- Prvi poljub
- Pomladna
- Slovo
- Sovražnikom
- Ubežni kralj
- Kako je to hudo
- Vihar
- Živipisec in Marija

3. Obnova

Martin Krpan z Vrha (krajše Martin Krpan) je prva slovenska umetna pripovedka, ki jo je napisal Fran Levstik leta 1858. Zgodba je o Martinu Krpanu, ki živi v Vrbi pri Sveti Trojici. Gre za močnega kmečkega možaka, ki se ukvarja s prevažanjem soli iz Anglije na svoji kobilici. Ko je nek dan pozimi prevažal sol je na cesto pripeljala kočija v kateri je bil Cesar Janez iz Dunaja na poti v Trst. Cesta ni bila dosti široka, zato je Krpan zagrabil svojo kobilico in jo postavil na rob baze (tako so imenoval majhne ceste). Cesar je to opazil in ga začel spraševati kaj ima v vrečah. Krpan mu je odgovoril da nosi kresilno gobo in nekaj brusov. Po enem letu od tega srečanja je prišel v Dunaj neki strašni človek z imenom Brdavs. On je bil zelo krut človek, ki je z vsakim želel obračunat, ki bi se mu lahko kosal. Vsi ki so sprejeli njegov izziv so umrli. Cesar je bil čisto obupan, ko se je njegov kočijaž spomnil na Krpana. Cesar je nemudoma poslal ponj 15 vojakov. Ko so ga hoteli odpeljati je Krpan zagrabil enega od vojakov in z njim mlatil ostale. Ko mu pa cesarjev služabnik razloži da je na Dunaju Brdavs, ki pobija ljudi, Krpan je privoli in so šli. Krpan je zagledal dvorec in je bil čisto presenečen nad lepoto objektov. Ko mu Cesar vse razloži, Krpan odvrne, da bo rabil orožje. Cesar ga pelje v orožarno kjer si ogledujeta in merita orožja. Zaradi njegove moči so se meči kar lomili. Zato si je Martin Krpan sam naredil sekiri podobno orožje, ki je imelo rezilo na obeh straneh. S tem mečem je šel na grajski vrt in tam na vrtu posekal lipo. Iz lesa si je naredil kij, ki ga bo uporabil v boju. Končno nastopi boj med Brdavsom in Martinom Krpanom na nekem travniku. Na koncu boj je Martin Krpan prinesel nazaj v dvorec Brdavsovo glavo. Za nagrado so mu ponujali samo hrano in pijačo (50 malih veder vina, 5 in 100 pogač 20 janjcev in 48 krač), ki si jo je zaželel a mu je kasneje cesar to zamenjal za denar. Na koncu se Krpan vrne v svoj kraj a še prej je dobil Cesarjev pečat, da lahko prevažna sol po svetu.

4. Oseba

- Bil je pravi junak
- Fizično močan in pogumen
- Zelo samozavesten in samosvoj
- Zelo iznajdljiv
- Ima duhovita besedna sporočila
- Ljudska modrost
- Je kmečki človek

5. Kraj in čas dogajanja

Dogaja se v 19stoletju, v Avstrijskem cesarstvu.

6. Moje mnenje o knjigi

Knjiga je po mojem zelo dobra in bi si zaslužila veliko pohvale. Napisana je z pridihom humorja, kar vedno zelo radi zasledimo v kakšni knjigi. Ko knjigo začneš brati jo prebereš takoj. Po eni strani zaradi njene kratkosti, a po drugi zaradi odlične vsebine od katere se ne moreš ločiti.

7. Znanje (Slovenski realizem, dobe)

Slovenski realizem

- v Evropi se je začel prej kot v Sloveniji - V Sloveniji je začetek leta 1848
- bila je prisotna romantična tradicija
- vplivna je bila tudi razsvetljenska miselnost z vzgojnimi idejami
- to obdobje imenujemo tudi romantični realizem
- miselnost je zaznamovala aktualne družbene probleme
- izrazitejši je po letu 1881 – najbolj v pripovedništvu

- glavni predstavniki: Fran Levstik
Simon Jenko – Tilka
Josip Jurčič – Deseti brat
Janko Kersnik – agitator
Ivan Tavčar – v zali

Povest

Povest je prozno literarno delo, ki je umetniško manj pomembno. Opisuje predvsem zunaje dogodke, v katerih nastopa več oseb, vendar pa pisatelja zanimata zlasti ena ali dve osebi, toda niti v življenja teh se ne pogloblja. Konec je predvidljiv in navadno srečen. Povest je namenjena preprostemu človeku. Sama zgodba ponavadi vzgaja.

Dobe

1. Srednji vek

Traja od 9. do začetka 16 stoletja, najdeni prvi zapisi t.i. spomeniki, bili so dokaz o živosti slovenskega jezika. (Celovški rokopis, Stiški rokopis, Starogorski rokopis, škofjeloški rokopis. NAJPOMEMBNEJŠI: Brižinski spomeniki)

2. Ljudsko slovstvo

Traja od vsega začetka pa še vse do zdaj. Zanj je značilno preprost narečni jezik, ljudska števila, pomanjševalnice, pretiravanja, razne različice in seveda prenašanje iz ust v ust

3. Reformacija

Traja od 2. polovice 16. stoletja do začetka 17. stoletja. Tu nastanejo prve tiskane knjige v slovenščini, Slovenci dobimo svoj knjižni jezik. Predstavniki so bili: Primož Trubar (Abecednik in Katekizem, 1550), Adam Bohorič (Zimske urice), Sebastjan Krelj (Otročja Biblija) in Jurij Dalmatin (Biblija).

4. Barok

Traja od prve polovice 17. stoletja do 18 stoletja. Zanj je značilno nagnjene k izumetničenosti, preobloženost jezika.

5. Razsvetljenstvo

Traja od 2 polovice 18 stoletja in se konča nekako z Vodnikovo smrtjo. Tukaj nastajajo pesmi, basni, uganke. Zelo pomemben predstavnik je bil Marko Pohlin tukaj nastane prva komedija, prva posvetna pesem, prva znan pesniška zbirka. Predstavniki: Anton T. Linhart, Valentin Vodnik, Jernej Kopitar, Blaž Kumerdej, Jurij Japel, Žiga Zois,...